

Szirmay István: A magyar tolvajnyelv szótára. Bevezető tanulmánnyal ellátta dr. Balassa József, a Magyar Nyelvőr szerkesztője. Béta I. R.-T. kiadása, 61. lap.

A magyar tolvajnyelv eddig ismert legrégebb emléke e folyóirat idei évfolyamában jelent meg, az 1782. évből való szójegyzék ez, vásári tolvajok szókincséből összeállítva. Balassa József tette volt közzé s ugyancsak ő látta el tanulságos bevezetéssel Szirmay István hírlapíró gyűjtését, aki mint rendőri riporter hosszú éveken át gyűjtögette munkája anyagát. Műve két részből áll: előbb anyagát ábécés rendben közli (15—50 l.), majd fogalmi csoportok szerint közöl szógyűjteményeket (pl. Számnevek, betörés, evés, ivás, mulatság, kártyázás stb., 51—61. l.). A mű tárgyi szempontból igen tanulságos. A tolvajnyelv voltaképpen csak tolvaj-szótár, mert a tolvajnyelvek grammatikai szempontból nem különböznek azon nyelvtől, melyben keletkeztek. De a szavak képzés, eredet, forma tekintetben nagy tarkaságot mutatnak. Balassa összeállítása szerint e kis szótár 1000 szónyi anyagából vagy 200. szó német, 50 héber vagy zsidó-német és 20 cigány eredetű. Van ez anyagban tájszó, más osztálynyelvből való szó (*jassz-szó*) s igen sok a humoros szóalkotás és jelentésmódosítás. Pl. a levegőből élő *aviatikusnak* nevezi, a lovasrendőr *emeletes zsaru*, a *kiló* börtönben töltött hónap, a *mázsa* esztendő stb. Ha Szirmay anyagát összevetjük a Balassától közzétett régi anyaggal, arra a meglepő megállapításra jutunk, hogy a tolvaj-műszavaknak van a nyelvben bizonyos maradandóságuk. A Hajdu-vásároknak 1782-ben följegyzett 72 szava közül 18 van olyan, amelynek életét Szirmay mai följegyzése is bizonyítja. Végül az egész szójegyzék ékesen bizonyítja, hogy a magyar tolvajnyelv legnagyobb része *osztrák* (bécsi) *áldás*, a fejlődő magyar városi és vásári élet főként Bécsből kapta a tolvajlás technicus terminusait. *Alaki* szempontból kár, hogy Szirmay alapos gyűjtésének szótárra szerkesztésénél nem érvényesült több szótárírói készség: a származékszavak egy cikkbe gyűjtése nemcsak helykímélés, hanem a jobb áttekinthetőség feltétele is. Egészben a kis könyv a magyar nyelvtudományi irodalomnak forrásjellegű terméke s elismerés illeti az ifju Béta kiadóvállalatot is, amely helyes érzékkel nem sajnálta az áldozatot e derék nyelvtudományi munkától.

RUBINYI MÓZES.